

CONSUM DE TABAC EN ELS ESTUDIANTS D'INFERMERIA DE CATALUNYA

CONCLUSIONS I RECOMANACIONS

Índex

Introducció	4
Resum dels resultats principals de l'Estudi ECTEC	6
Principals conclusions	6
Resum de les propostes	
Compliment dels espais sense fum als Campus Universitaris	8
Disminuir la prevalença de consum de tabac	10
Coneixements i habilitats en tabaquisme	12
Annexos	13
Bibliografia	16

Introducció

El següent informe resumeix les principals aportacions de la Jornada participativa realitzada el 27 de juny del 2017 on es van discutir els resultats de l'Estudi "Consum de Tabac en Estudiants del Grau d'Infermeria a Catalunya" (ECTEC) i proposar millores de la situació descrita a l'estudi amb representants d'algunes de les universitats participants.

La Jornada va ser introduïda per la Sra. Núria Cuxart, degana del Consell de Col·legis d'Infermeres i Infermers de Catalunya (CCIIC), i va ser conduïda pels representats del Grup de Tabac del CCIIC: el Sr. Albert Bueno, el Sr. Antonio López i la Dra. Cristina Martínez, i la Sra. Ariadna Feliu de la Unitat de Control de Tabaquisme de l'Institut Català d'Oncologia (ICO).

A l'inici de la sessió es van presentar els resultats de l'estudi. Posteriorment, es va treballar en grups per proposar i debatre propostes de millora en tres temes claus a millorar que es desprenen de l'estudi ECTEC. Aquests són:

- 1) Compliment dels espais sense fum als Campus Universitaris.
- 2) Prevalença de consum del tabac i rol modèlic entre els/les estudiants d'infermeria¹.
- 3) Formació i coneixements en tabaquisme dels estudiants d'infermeria.

Els participants van debatre cada tema de 30 a 45 minuts aportant les seves experiències i suggerint elements de millora a implementar. Un conductor per grup va facilitar la conversa entre els participants, tot recollint les aportacions a través de panells de treball. Un cop s'havia debatut en un dels grups durant el temps establert, els representats de les universitats d'infermeria participaven en un nou grup, de manera que tots els assistents van poder contribuir activament en els tres temes proposats en grups alterns, per així, obtenir una major diversitat d'opinions i afavorir el treball conjunt de totes les universitats. Finalment es van posar en comú les conclusions dels temes objecte de debat.

Aquest document recull el resum de les aportacions i propostes, classificades pels principals temes. A més s'afegeixen les fotografies dels panells de treball en els annexos.

Participants de la sessió

- Dra. Mª Angeles De Juan Pardo: Universitat Internacional de Catalunya.
- Sr. José Agudo Ugena: Universitat Internacional de Catalunya.
- Dr. Raimon Milà Villarroel: Facultat de Ciències de la Salut i el Benestar UVIC.
- Sra. Núria Gorchs Font: Facultat de Ciències de la Salut i el Benestar UVIC.
- Dra. Núria Obradors Rial: Escola Universitària d'Infermeria de Manresa.

¹ Aquest document aboga per la utilització del masculí com integrador sense menspreuar i reconeixent els elements rellevants femenins dins la nostra professió infermera

- Sr. Adrià Almazor Sirvent: Escola Universitària d'Infermeria de Sant Joan de Déu.
- Sra. Núria Perich Martin: Escola Superior d'Infermeria Del Mar.
- Dra. Beatriz Campillo Zaragoza: Escola Universitària d'Infermeria Sant Pau.
- Dr. Antonio Torres Quintana: Escola Universitària d'Infermeria Sant Pau.
- Dra. Pilar Delgado Hito: Escola Universitària d' Infermeria Universitat de Barcelona.
- Sr. Raül Sancho Agredano: Escola Universitària d' Infermeria Universitat de Barcelona.
- Sra. Genoveva Vila Morte: Escola Universitària d'Infermeria Vall d'Hebron.
- Dra. Rosa Suñer Soler: Facultat d'Infermeria de la Universitat de Girona.
- Dra. Judith Roca Llobet: Facultat d'Infermeria I Fisioteràpia Universitat de Lleida.

Equip organitzador:

- Sr. Albert Bueno: representant del Col·legi d'Infermers i Infermeres de Girona.
- Sr. Antonio López: representant del Col·legi d'Infermeres i Infermers de Tarragona.
- Sra. Ariadna Feliu: Unitat de Control de Tabaquisme de l'ICO.
- Dra. Cristina Martínez: representant del Consell de Col·legis d'Infermeres i Infermers de Catalunya.

Resum dels resultats principals de l'estudi ECTEC:

D'acord amb els resultats de l'estudi ECTEC es pot destacar que:

El 31,2% dels participants (n=4.381) a l'estudi ECTEC són fumadors (32,8% dels homes i 30,8% de les dones), amb una variabilitat de consum per facultat o escola universitària entre el 22,4% i el 41,5%. El 20,0% dels estudiants es declara fumador diari i el 11,3% ocasional (fuma, però no cada dia). El 13,3% dels participants es declara exfumador i el 55,5% afirmen no haver fumat mai.

L'11,1% dels participants (17,4% homes i 9,7% dones) consumeixen cànnabis (1,0% diàriament i el 10,5% de forma ocasional). El 65,7% declaren que mai n'han consumit.

Pel que fa al compliment de la normativa d'espais sense fum, el 78,7% dels participants consideren que la normativa es compleix en àrees interiors, mentre que el 98,3% afirmen que es fuma al campus universitari on realitzen el grau. Als tres campus on és prohibit fumar per estar adherits a hospitals, aquest percentatge va ser del 98,8% (n=1.414 estudiants).

El 63,2% dels participants està d'acord en el fet que els professionals de la salut haurien de donar exemple i no fumar, però només el 45,5% pensa que els estudiants haurien de donar exemple.

La majoria dels estudiants afirmen que han rebut formació general en tabaquisme. En canvi, és menor el percentatge dels que diuen que han rebut formació en tècniques d'intervenció en el pacient fumador. Com era d'esperar, el nivell de formació rebuda augmenta amb el pas a un curs superior. D'altra banda, només el 23,4% de tots els participants afirma que té els coneixements necessaris per ajudar a un fumador a deixar de fumar.

Principals conclusions:

D'acord amb aquests resultats es pot concloure que:

El consum de tabac en els estudiants d'infermeria és superior a la població de >15 anys de Catalunya (25,7% l'any 2015), però igual que el grup poblacional de 15-44 anys (31,0%), segons l'Enquesta de Salut de Catalunya (ESCA) (1). A més, la prevalença de fumadors obtinguda és superior a la població catalana amb estudis universitaris (22,6%) (1).

El consum de tabac en els estudiants d'infermeria a Catalunya és alta comparada amb estudis previs realitzats en el col·lectiu d'estudiants d'infermeria a Espanya. Així, un estudi realitzat a la Universitat de Lleó indica que el 28,0% dels estudiants d'infermeria

eren fumadors durant el període 2004-2006 (2). Nou anys més tard (l'any 2013) el consum de tabac havia disminuït fins al 18,3% a la mateixa universitat (3).

De l'estudi ECTEC destaca que el 63,9% dels fumadors són diaris i el 36,1% són fumadors ocasionals. Aquesta distribució de fumadors ocasionals és superior a la població general de Catalunya, on el 9,3% dels fumadors fumen de forma ocasional i el 90,7% restant de forma diària (1).

Pel que fa a la prevalença de consum de cànnabis, aquesta és similar a la població general de Catalunya (13,5%, l'1,6% diàriament) (1). No obstant això, el consum de cànnabis diari és inferior a la de la població general jove (del 4,9% entre la població de 20 a 24 anys i del 2,7% de 25 a 29 anys) (1).

En referència al compliment de la legislació d'espais sense fum, la puntuació és alta, tot i que no arriba al compliment total, probablement perquè alguna zona interior del campus disposa de jardins a l'aire lliure. Així mateix, la gran majoria dels estudiants indica que a les àrees exteriors dels campus sí que es fuma. Actualment, la llei, en àrees exteriors, prohibeix fumar en centres hospitalari d'aguts. Per tant, aquelles universitats adjuntes a aquests centres haurien de complir la normativa.

D'altra banda, els estudiants manifesten una baixa implicació en el seu rol modèlic. Com s'ha demostrat en un estudi previ, l'actitud front al rol modèlic és un important predictor de l'actuació en la prevenció i control de tabaquisme de les infermeres i infermers. Per tant, una baixa percepció del rol modèlic podria indicar una baixa implicació en les seves responsabilitats futures (4).

Finalment, es van avaluar diverses àrees específiques de coneixement en tabaquisme. D'aquestes, destaquem que més del 90% saben que el consum de tabac és una addicció i, a més, coneixen els riscos del seu consum i de l'exposició al fum ambiental. Els coneixements menys assolits estan relacionats amb les eines per valorar al pacient fumador i proporcionar intervencions basades en l'evidència científica disponible (5).

Resum de les propostes

1- Compliment dels espais sense fum als Campus Universitaris

Actuacions actuals

- Algunes universitats disposen de retolació que indica la prohibició de fumar a l'interior i l'exterior del campus. En alguns casos aquesta retolació segueix el model del projecte "Hospital sense Fum" de la Xarxa Catalana d'Hospitals sense Fum (www.xchsf.com).
- A més, en algunes universitats es realitzen recordatoris sobre la necessitat de complir amb la normativa per e-mail i amb anuncis en pantalles de televisió, distribuïdes en els passadissos dels centres formatius.
- Hi ha universitats que fomenten la Setmana Sense Fum, adherint-se a les campanyes promogudes pel Departament de Salut.
- Entre els assistents sorprenen les dades de l'estudi ECTEC en relació a l'incompliment de les àrees interiors/exteriors, consideren que són altes d'acord a la seva percepció.

Propostes de futur per aconseguir "Campus completament sense Fum"

- Informar i conscienciar en la importància del compliment dels espais sense fum tant a l'interior com a l'exterior dels edificis que pertanyen a les Universitats, mitjançant la realització d'accions continuades en el temps per sensibilitzar els alumnes.
- Sensibilitzar els estudiants en setmanes claus (com per exemple: Setmana Sense Fum al mes de maig, a l'inici de curs, a l'inici de l'any, etc.).
- Treballar conjuntament amb la Xarxa d'Universitats Saludables, per promoure que els alumnes fumadors deixin de fumar.
- Promoure els estils de vida saludable incloent la recomanació de deixar de fumar, fomentar l'exercici físic, la dieta saludable, etc.
- Estimular iniciatives dels i amb els estudiants en la creació de campanyes sensibilitzadores per tal d'aconseguir un campus lliure de fum i conscienciar als companys del compliment. Aquestes campanyes haurien de ser supervisades pel professorat.
- Oferir als estudiants la possibilitat de formar part de "parelles" o "tàndems" de suport entre un fumador i no fumador per tal d'intercanviar punts de vista i incentivar l'abandonament.
- Implicar, no només al claustre de professors dels centres univertaris de la importància dels campus sense fum, sinó també dels directius per obtenir un major suport de les mesures que s'emprenguin (retolació, campanyes informatives, etc.).
- Incloure el tabac a la Setmana de la Salut que s'impulsa des de les universitats per tal de motivar als alumnes a assistir en aquests seminaris

doncs la universitat pot proporcionar crèdits ECTS a través de la matèria transversal o altres mecanismes.

- Regular mitjançant normativa interna que els estudiants i professors fumin amb l'uniforme a la Universitat.
- Organitzar *walking meetings* entre el professorat i els alumnes per propiciar un canvi cap a la percepció dels espais exteriors com espais saludables i no fumar.
- Crear un plafó o estant de suport amb informació sobre com deixar de fumar i els beneficis obtinguts a cada campus. Aquest es podria col·locar en les zones on els fumadors es reuneixen per tal de generar dubtes i propiciar que els alumnes es plantegin deixar de fumar.
- Involucrar i sol·licitar col·laboració dels membres de seguretat per tal d'assegurar el compliment de la normativa i de la senyalització.

2- Disminuir la prevalença de consum de tabac

Actuacions actuals

- No es té constància de la realització de programes o activitats per reduir la prevalença de consum de tabac dels estudiants fumadors.
- Tampoc hi ha campanyes o activitats per millorar la percepció del rol modèlic d'aquest col·lectiu.

Propostes de futur per aconseguir disminuir la prevalença de consum de tabac

- Crear una consulta de cessació tabàquica a les universitats per oferir ajuda a aquells estudiants i professors que vulguin deixar de fumar i, en cas de ser necessari, poder oferir tractament. En cas de no ser possible, fer-ho mitjançant els centres d'atenció primària o centres de pràctiques dels estudiants que disposin d'unitats de tabaquisme o ofereixin ajuda per deixar de fumar.
- Incloure com temàtica d'estudi el tabaquisme en les sessions sobre hàbits saludables per descriminalitzar el consum de tabac i potenciar estils de vida saludables que poden motivar als alumnes a deixar de fumar com, per exemple, fer exercici.
- Promoure que el tutor de l'alumne faci un seguiment dels seus comportaments i necessitats per promoure un estil de vida saludable al llarg dels quatre anys de grau.
- Canviar la percepció de risc i mostrar als alumnes els efectes nocius del tabac a curt termini per generar un major impacte.
- Promoure una activitat de lleure sense fum on un grup d'estudiants durant les hores lliures animi als fumadors a no fumar.
- Incentivar als estudiants a què deixin de fumar i als estudiants que els hi donin suport durant el procés (en clau de concurs, crèdits de recompensa, etc.).
- Promoure el consum responsable sobretot en el cas de substàncies com el cànnabis o l'alcohol que molts alumnes associen al tabac.
- Activar una campanya amb el conjunt de Col·legis catalans d'Infermeres i Infermers per promoure la deshabitació tabàquica entre professorat universitari, de pràctiques i estudiants.
- Establir convenis amb els serveis de salut laboral de les universitats per a obrir una consulta de tabaquisme.
- Analitzar les característiques socials i econòmiques dels estudiants per esbrinar si aquests factors influeixen en el consum de tabac i així preveure accions al respecte.

Propostes de futur dirigides a incrementar la percepció del rol modèlic i actiu en el control de tabaquisme

- Fomentar que els estudiants facin treballs durant el grau sobre el tabac i el tabaquisme.
- Fer un seguiment de les actituds i aptituds respecte al tabac dels estudiants durant la formació.
- Fomentar que els professionals que estan involucrats en les pràctiques dels estudiants acompleixin amb l'exemple i no fumin.
- Realitzar un procés d'atenció d'infermeria propi amb compromís per poder valorar-se un mateix cada any i observar els indicadors en clau de salut amb el tutor responsable.

3- Coneixements i habilitats en tabaquisme

Activitats actuals:

- La majoria de les universitats inclouen el tabac i l'epidèmia del tabaquisme en diverses assignatures segons l'enfocament (medicoquirúrgica: efectes del tabaquisme; salut mental: aspecte de l'addició i tractament, comunitària, etc.).
- Una universitat oferirà una assignatura optativa que serà semipresencial al curs 2017-18 (part en línia i part amb pràctiques) a una unitat de tabaquisme.

Dirigides a augmentar els coneixements i habilitats

- Realitzar tallers i seminaris pràctics des del primer curs del grau fins a l'últim.
- Proporcionar formació en tabaquisme que promogui la transversalitat entre assignatures, incloent-hi classes teòriques i pràctiques.
- Oferir una assignatura optativa (presencial o en línia) més específica que imparteixi continguts sobre com ajudar a deixar de fumar i com motivar als pacients no preparats en el procés d'abandonament.
- Introduir la figura de l'estudiant expert o estudiant mentor que hagi deixat de fumar i que ajudi a un igual a aconseguir-ho.
- Fomentar actuacions que impliquin als estudiants en la societat com la iniciativa "aprenentatge-servei", on els estudiants donen recomanacions de salut a grups específics, vulnerables de la nostra societat (persones immigrades, en situació d'atur, persones amb patologia mental, etc.).
- Crear casos pràctics, rol-plays i classes teòrico-pràctiques en l'atenció d'un pacient estàndard fumador per tal de posar en pràctica els coneixements, actituds i habilitats de com fer l'anamnesi, com donar la recomanació per deixar de fumar, com ajudar a un pacient motivat, com actuar amb un pacient no motivat, etc.
- Oferir en el currículum del Treball de Fi de Grau la possibilitat de participar en un programa d'intervenció per ajudar a deixar de fumar.
- Crear sessions d'aprenentatge on es fomentin els testimonis d'exfumadors, fumadors i no fumadors per entendre més l'addició al tabac, els motius d'iniciació i consolidació del seu consum, les dificultats per deixar de fumar, etc.
- Fomentar un currículum comú entre universitats en aquesta temàtica amb continguts recomanats per experts en tabaquisme.
- Col·laborar amb les unitats de control del tabac o centres sanitaris que incloguin aquesta prestació en la seva cartera de serveis per formar a estudiants durant les pràctiques.

- Proporcionar informació sobre recursos comunitaris dirigits a deixar de fumar com apps, webs o el 061 CatSalut Respon durant la formació de grau.

Annexos: Fotografies dels panells.

1

FORMACIÓ I CONEXIEMENTS

...
...

Tala delimitat
- transmutat

...

...

...

SITUACIÓ
la
del MATEC
la
del transport

→ ...
...
...
...
...

2

PREVALENGA ROL MODELIC

Knowledge
Transfer

Knowledge
Share

Connect

Learn
Professional

Knowledge
Transfer
to
Students

Learn
Professional

Learn
Professional

Learn
Professional

Learn
Professional

Learn
Professional

Learn
Professional

CAMPUS SENSE FUM

Petites
Accions
continuades
NO INFORMATIVES.

BÚSTIA
DE DUBTES

Alc. català
fornit

2012-2013
2014-2015

2015-2016
2016-2017

2017-2018
2018-2019

2019-2020
2020-2021

2021-2022
2022-2023

2023-2024
2024-2025

2025-2026
2026-2027

2027-2028
2028-2029
2029-2030
2030-2031
2031-2032
2032-2033
2033-2034
2034-2035
2035-2036
2036-2037
2037-2038
2038-2039
2039-2040
2040-2041
2041-2042
2042-2043
2043-2044
2044-2045
2045-2046
2046-2047
2047-2048
2048-2049
2049-2050
2050-2051
2051-2052
2052-2053
2053-2054
2054-2055
2055-2056
2056-2057
2057-2058
2058-2059
2059-2060
2060-2061
2061-2062
2062-2063
2063-2064
2064-2065
2065-2066
2066-2067
2067-2068
2068-2069
2069-2070
2070-2071
2071-2072
2072-2073
2073-2074
2074-2075
2075-2076
2076-2077
2077-2078
2078-2079
2079-2080
2080-2081
2081-2082
2082-2083
2083-2084
2084-2085
2085-2086
2086-2087
2087-2088
2088-2089
2089-2090
2090-2091
2091-2092
2092-2093
2093-2094
2094-2095
2095-2096
2096-2097
2097-2098
2098-2099
2099-2100

2100-2101
2101-2102
2102-2103
2103-2104
2104-2105
2105-2106
2106-2107
2107-2108
2108-2109
2109-2110
2110-2111
2111-2112
2112-2113
2113-2114
2114-2115
2115-2116
2116-2117
2117-2118
2118-2119
2119-2120
2120-2121
2121-2122
2122-2123
2123-2124
2124-2125
2125-2126
2126-2127
2127-2128
2128-2129
2129-2130
2130-2131
2131-2132
2132-2133
2133-2134
2134-2135
2135-2136
2136-2137
2137-2138
2138-2139
2139-2140
2140-2141
2141-2142
2142-2143
2143-2144
2144-2145
2145-2146
2146-2147
2147-2148
2148-2149
2149-2150

Bibliografia

- (1) Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya. Enquesta de salut de Catalunya. Comportaments relacionats amb la salut, l'estat de salut i l'ús de serveis sanitaris a Catalunya Informe dels principals resulta. 2016; Available at: http://salutweb.gencat.cat/web/.content/home/el_departament/estadistiques_sanitaries/enquestes/esca_2015.pdf. Accessed 07/14, 2016.
- (2) Fernandez D, Martin V, Molina AJ, De Luis JM. Smoking habits of students of nursing: a questionnaire survey (2004-2006). *Nurse Educ Today*. 2010 Jul;30(5):480-484.
- (3) Ordas B, Fernandez D, Ordonez C, Marques-Sanchez P, Alvarez MJ, Martinez S, et al. Changes in use, knowledge, beliefs and attitudes relating to tobacco among nursing and physiotherapy students: a 10-year analysis. *J Adv Nurs*. 2015 Oct;71(10):2326-2337.
- (4) Baron-Epel O, Josephsohn K, Ehrenfeld M. Nursing students' perceptions of smoking prevention. *Nurse Educ Today*. 2004 Feb;24(2):145-151.
- (5) Fernandez D, Ordas B, Alvarez MJ, Ordonez C. Knowledge, attitudes and tobacco use among nursing and physiotherapy students. *Int Nurs Rev*. 2015 Sep;62(3):303-311.

